

POMAGA, ČE SOČUSTVUJEŠ Z OTROKI

Andrej E. Skubic o vstopu v mladinsko literaturo, odločitvi za serijo, empatiji otrok in empatiji do otrok

(foto arhiv Večera)

Čeprav splošna modrost pravi, da postanejo pisatelji mladinski pisatelji, ko dosežejo njihovi otroci primerno starost, v resnici to ni prav pogosta praksa. Iz zadnjih let se spomnim v prozi Tadeja Goloba na primer pa v poeziji Jureta Jakoba. Kako je bilo pri vas?

Bilo je prav to. Nekako sem bil celo malo porinjen v to. V zadnjem letu sinovega vrtca sem bil za kulturni praznik povabljen, naj se predstavim njegovi skupini kot živ primerek pisatelja in jim po možnosti preberem še kakšno pravljico. Predstavljajte si mojo grozo. Vseeno pa se mi ni zdelo pošteno, da bi jim bral tujo, zato sem poskusil napisati svojo. Žena me je k temu nagovarjala že prej, ampak se nisem počutil sposobnega ... No, tista zgodba je bila zanič, ampak otroci so bili dokaj razumevajoči, sin pa vseeno ponosen. Potem sem si rekel, da bi gotovo zmoget tudi boljše. Tako je potem nastal *Telefon in tisoč stvari*.

Kasneje pa seveda Golaznikus, ki me je zares potegnil.

Pisanje lahko navdihne kak dober primer literature za otroke, včasih pa kdo sede za računalnik zaradi ogorčenja ob slabi knjigi. Tretja možnost: zato, ker ni veliko knjig za toliko stare mulce. Je bilo pri vas tudi kaj od tega?

Verjetno kar vse troje. Prebrati sem moral veliko precej trapastih knjig, privlačnih zaradi lepih ilustracij; tiste dobre pa so me dolgo odvrčale od pisanja, ker se mi je zdelo, da takole jaz pač ne bi znal. Nazadnje me je preprosto potegnil svet sinove, takrat že sedemletnikove domišljije. Hotel sem narediti nekaj bolj 'za fante'. Čeprav se ni začelo z mislijo na serijo; a ko sem sestavljal prvo zgodbo *Ne bi smel odpreti tistih vrat*, ki jo je navdihnil komad Ramonesov, so mi junaki zelo prirasli k srcu. Potem pa nekako nisem znal napisati učinkovitega konca. In sem si rekel: zakaj pa ne bi poskusil napisati nekakšne fantovske Anice, kakršno je tako navdušeno brala starejša hčerka. In nasploh, kratke proge mi ne gredo; če mi postanejo liki všeč, bi rad živel z njimi na daljši rok. Šele potem, ko imam tak prostor, da zadiham z njimi, ko jih že poznam, postane pisanje užitek.

Ilustracije Tanje Komadina so res »adekvatne« besedilu, ne spektakularne, ne večje od realnosti. Pa strašne pošasti so prav ljubke. Je ujemanje plod sodelovanja?

S Tanjo sva se spoznala šele ob izidu prve knjige, ampak njene ilustracije so mi bile takoj všeč. Odlično je zadela tri karakterje, frajerskega Liama, zasanjanega Tomaža in nabrito Lijo. Šele po tistem sem ji poslal nekaj primerov 'golazni in prikazni', kakršne sem svoje čase jaz čedal v zvezke, ko sem bil v Tomaževih letih, in v naslednjih delih je nekatere uporabila kot podlago.

Ključno se mi med drugim zdi, da ostaja vaš trio v realnih okvirih. Kepajo se z blatom in telefonarijo neznancem, ne lovijo pa pravih lopovov na primer, ker tega otroci v resnici pač ne počnejo. Je »realizem« med vašimi izhodišči oziroma cilji?

Nič nimam proti ludističnim ali fantastičnim zgodbam, tudi sam sem še kot odrasel čisto padel v *Igro prestolov*; ampak kar mene požene k pisanju, je tista precej groba stvarnost, v kateri smo vsi nekako emocionalno vpleteni. V resnici je tudi otroško življenje precej stresno, polno čustveno zapletenih odnosov in izzivov, zato jih nima smisla zavijati v vato – bolje jim je pomagati izživeti te strahove, odkriti možne rešitve, se poskusiti vživeti v drugega. Kot pravi Tomaž: »Mami, verjemi mi, da je komplicirano biti majhen.« Takih drobnih zapletov je ogromno. Veliko malih dogodkov v zgodbah temelji na resničnih anekdotah iz sinovega življenja ali mojega otroštva, celo otroštva mojega očeta; te stvari so zelo univerzalne.

Res pa spada k realnosti v teh letih tudi mešanje realnosti in fikcije. Prepričljivo pustite bralca v negotovosti, ali Golazničarji vedo ali ne, da Peter Klepec iz imenika ni pravljični junak na primer. Lepo razrešite tudi verjetno osrednji problem druge knjige iz serije, soočanje otrok s smrtjo bližnjih. Otroško (ne)razumevanje realnosti, sprehajanje med dobesednim in prenesenimi pomeni je lahko precej literarno inspirativno, ne? Nekatere aluzije v zgodbah so gotovo laže ulovljive odraslim bralcem, tukaj si nisem mogel pomagati. Ampak na splošno se mi zdi zanimivo, kako otroci odkrivajo različne jezikovne manipulacije sodobne družbe, pa tudi bolj zapletene komunikacije nasploh. Tukaj zelo hitro izgublajo naivnost. Zlasti punčke so tukaj precej spretni, marsikdaj morajo tudi razložiti fantom, kako je treba kaj

prav razumeti ... Čeprav se nasploh trdim izogibati kakšnim spolskim stereotipom. Po svoje sta tukaj pobalinska Lija in boemski Tomaž nekakšen most med Liamom in Julijo, ki sta bolj stereotipno robate oziroma spakljive sorte.

Za tisto najboljše v literaturi za otroke – veliko tega je tudi v Golaznikusu – ohranjam nestrokovno oznako, toplina. Kako bi pa vi to definirali?

No, verjetno pomaga, če imaš rad otroški svet in sočustvuješ z njihovimi strahovi. Ki se navsezadnje v drugih oblikah vlečejo vse življenje. Po izkušnjah z različnimi otroškimi pisatelji je skoraj drzno trditi, da moraš verjetno imeti rad tudi same otroke. Ampak prepričan sem, da ima celo Svetlana Makarovič kljub vsemu svojem govorjenju v resnici rada otroke; vsaj tistega otroka v sebi. Moraš jih imeti rad, jih malo tudi občudovati, se jih mogoče malo bati, nazadnje pa jih še skušati potolažiti in jim kaj pojasniti.

V vseh delih serije se otroci znajdejo v zagati pred bolečino drugih otrok. Ne naredite jih za angelčke, pokažete, da prva reakcija po navadi ni ravno sočutna, ampak ob premisleku in kakšnem namigu staršev se popravijo. Je empatija naravno ali privzgojeno otroško stanje?

Empatija je gotovo že prirojena, vsaj pri večini ljudi, ampak včasih ljudje potrebujejo pomoč, da bolje razumemo lastna občutja ob doživetjih drugih. Pogosto je težko prepoznati samega sebe in svoje odzive. Tomaž se na primer počuti neprijetno, ko naleti na Lijo, ki joka; ampak ne ve čisto, kako bi to izrazil. Ta pomoč se mi nasploh zdi zelo bistvena funkcija vsake književnosti. Ali zgodb nasploh. Preizkušati lastne odzive na drugih likih.

Odrasli v Triu občudujemo reševanje problemov, spretno puščanje prostora za večpomenskost in navsezadnje dobro

vzgojo junakov. Kako pa je z mladimi bralci? Ste se že preizkusili z živo prezentacijo?

Tukaj moram v svojo sramoto priznati, da v tem nisem posebno dober. Z odraslimi se bolje znajdem. Pred tujimi otroki sem zelo lesen ... Moja dva pa sta uživala v mojih neobrzdanih domačih interpretacijah.

Letos sta izšla že tretji in četrti del, Golazni iz omare in Težave z angelčki, kjer se vaši liki med drugim soočijo z zastraševanjem in medvrstniškim nasiljem. Predvidevam, da snujete tudi že nadaljevanje. Lahko izdate, v kaj se bodo zapletli oziroma kaj se bo spletlo med njimi?

Dva dela sta že bolj ali manj napisana. Srečali se bodo z odnosom do domačih živali. Potem bo spet na vrsti soočanje s posledicami lastnih napak, pobalinstva v virtualnem in resničnem življenju ... Za nadaljevanje pa še čakam na inspiracijo. Sin odrašča hitreje, kot izhajajo knjige, zato njegove sugestije postajajo že skoraj preveč drzne, čeprav se bo moral tudi on še z marsičim soočiti. Če mu na primer samo omenim spopadanje z zaljubljenostjo, kar otrpne ... Tako da, tudi to bo verjetno še iztočnica.

Petra Vidali

Večer, 12. 9. 2019

PRIHODNOST SE SKRIVA V SOČUTJU

Janja Vidmar: »Otroci so vedno največje žrtve socialnih stisk, vojn in raznih grozodejstev«

Navadili ste nas na to, da se v romanih z izbranimi ključnimi problemi ukvarjate temeljito, Črna vrana pa me je vseeno presenetila. Hudih reči ne smemo

(foto arhiv Večera)

rangirati, ampak vaše soočenje s tem »širšim problemom« se mi zdi še bolj poglobljeno. Je tako zaradi narave problema ali zato, ker ste sklenili biti še večja literarna perfekcionista?

No, mnogi mladinski avtorji smo občutljivi na družbeno realnost. Le da se konformizmu stališč, primitivizmu, rasizmu, nacionalizmu in ideološki blaznosti pač upiramo z zgodbami. Na družbene neenakosti opozarjamo z ubesedenjem bolečine, strahu, krivde, sramu in žalosti, vsega, kar s sabo nosijo deprivilegirani, pa naj gre za otroke in mlade v socialni stiski ali tiste, ki bežijo pred smrtjo ali celo nimajo kam zbežati. Zaradi globalizacije in medkulturnosti se danes vedno bolj brišejo meje med različnimi kulturnimi tradicijami. Te se marsikje celo povezujejo v nekaj novega, zato da se doseže ravnesje in sožitje. Sicer sočasno bivanje ločenih etničnih skupin lahko pomeni tudi trenja in konflikte. Ne nujno, a vendar je mogoče.

In ravno otroci so vedno največje žrtve socialnih stik, vojn in raznih grozodejstev. Iztrgani so iz zavetja doma in starševske ljubezni. Ravno zato, ker ne razumejo okoliščin, v katerih so se znašli, so najlažja tarča za manipulacije in zlorabe. Mnogi sploh ne poznajo miru in varnega zavetja doma, ker so se rodili v vojni ali na begunski poti. Zaradi vsega